

PRVI POLUGODIŠNJI IZVJEŠTAJ O RADU KOMISIJE ZA PRAĆENJE AKTIVNOSTI VEZANIH ZA OPERACIJE SA UGLJOVODONICIMA RADI PRAĆENJA ŽIVOTNE SREDINE

Istraživanje ugljovodonika prepoznato je kao aktivnost od izuzetnog značaja za Crnu Goru. Otkriće ugljovodonika u pomorju Crne Gore dovelo bi do razvoja nove industrije, čija bi ekonomska dobit uticala na povećanje standarda i ekonomski razvoj države.

U cilju ispitivanja ugljovodonične potencijalnosti podmorja Crne Gore, izvedeno je istražno bušenje duboke istražne bušotine. Istražna bušotina 5-1 imala je za cilj da istraži prisustvo nafte na dubini od 6 500 m.

Imajući u vidu i rizike koje industrija nafte i gasa nosi sa sobom, uloga nadležnih državnih organa u sistemu kontrole aktivnosti je od posebnog značaja. Pored toga što potencijalno otkriće može u značajnom uticati na promjenu ekonomske situacije u zemlji, ne treba zaboraviti činjenicu da se ekonomski napredak ne smije sprovoditi bez poštovanja najviših standarda zaštite životne sredine.

U skladu sa zakonskom obavezom, sprovedena je Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore., na čiji Izvještaj je Agencija za zaštitu životne sredine dala saglasnost broj 02 Br: UPI – 1259/28 od 15.12.2016.

Imajući u vidu kompleksnost realizacije procesa istraživanja nafte i gasa, kao i moguće negativne uticaje koje ove planirane aktivnosti mogu imati na životnu sredinu, navedenim Izvještajem je data preporuka o formiranju radnog tijela koje će se baviti praćenjem aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima u cilju očuvanja životne sredine.

Slijedeći najbolje prakse i preporuke proizašle iz dosadašnje dokumentacije kojom je tretirana oblast zaštite životne sredine, na predlog Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, u skladu sa sa nadležnostima i obavezama, Vlada Crne Gore donijela je Odluku o obrazovanju Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi zaštite životne sredine (Sl. list CG broj 91/21). Članovi Komisije delegirani su ispred institucija koje su u okviru svojih nadležnosti povezane sa praćenjem i kontrolom aktivnosti istraživanja ugljovodonika.

Komisija je obrazovana u sljedećem sastavu:

- 1) Danilo Mrdak, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, predsjednik;
- 2) Tamara Brajović, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, članica;
- 3) Veselinka Zarubica, Uprava za inspeksijske poslove, članica;

- 4) Nada Marković, Uprava za inspekcijske poslove, članica;
- 5) Novica Mijović, Ministarstvo kapitalnih investicija, član;
- 6) Predrag Ratković, Ministarstvo kapitalnih investicija, član;
- 7) Marko Adžić, Uprava za ugljovodonike, član;
- 8) Rajko Martinović, Institut za biologiju mora, član;
- 9) Nikola Raičević, Agencija za zaštitu životne sredine, član;
- 10) Danijela Šuković, Centar za ekotoksikološka ispitivanja, članica;
- 11) Darinka Joksimović, Ministarstvo kapitalnih investicija, članica;
- 12) Dina Skarep, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, sekretarka.

Komisija je formirana kako bi se omogućilo brže i jednostavnije rješavanje aktuelnih problema i doprinelo poboljšanju međusektorske komunikacije i razmjeni informacija. Koordinasni rad svih relevantnih subjekata u praćenju implementacije definisanih mjera zaštite životne sredine, pospešio je blagovremeno djelovanje i donošenje odluka u znatno kraćem vremenskom okviru što je od ključne važnosti.

U cilju efikasnog odgovora na početak istražnog bušenja, Komisija je započela sa radom i prije nego njenog zvaničnog obrazovanja od strane Vlade.

U skladu sa Odlukom redovni sastanci Komisije su se održavali dva puta mjesečno, a organizovan je i jedan vandredni sastanak.

Na sastancima se diskutovalo o progresu izvođenja istražnog bušenja, sigurnosti operacija, tekućim problemima vezanim za postizanje većeg stepena kontrole nad operacijama, kao i o ostalim aktuelnim temama. Komisija je pratila sve faze izvođenja radova uključujući i izvođenje redovnog mjesečnog monitoringa morske vode, kao i završnog post monitoringa morske sredine koji je obuhvatio analizu kvaliteta morske vode, sedimenta, makro bentosa, ihtioplanktona, kao i aktivnosti ribarstva.

Nakon smjene Državnog sekretara u Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Danila Mrdaka, Vlada Crne Gore je donijela o Odluku o izmjeni odluke o obrazovanju Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi zaštite životne sredine (Sl. list CG broj 39/22), kojom je za predsjednicu Komisije imenovana Tamara Brajović, direktorica Direktorata za prirodu.

Izvještaj o radu Komisije se podnosi za period od šest mjeseci u skladu sa Odlukom o obrazovanju Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi zaštite životne sredine (Sl. list CG broj 91/21). Komisija je Izvještaj usvojila u martu mjesecu zajedno sa Informacijom o preliminarnim rezultatima post monitoringa morske sredine izvedenog nakon završetka istražnog bušenja. Ukupno vrijeme trajanja rada Komisije je sedam mjeseci, čime se i okončao njen zadatak.

Naknada za rad članovima Komisije isplaćivana je iz sredstava Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma u iznosu od 30% prosječne mjesečne zarade, na mjesečnom nivou, u skladu sa Odlukom o kriterijumima za utvrđivanje visine naknade za rad člana radnog tijela ili drugog oblika rada („Sl. List CG“ broj 026/12, 034/12, 027/13).

U prilogu ovog Izvještaja nalaze se zapisnici sa održanih sastanaka Komisije.

Podgorica, 05.05.2021.

ZAPISNIK I

Napomena: Formiranje Komisije je u toku, i očekuje se realizacija tokom narednih dana. Institucije koje su prepoznate da imaju nadležnosti iz oblasti neopohodnih za rad Komisije obavestile su Ministarstvo o članovima koji su delegirani

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Danilo Mrdak	MEPG	Državni sekretar za ekologiju
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	Inspektor sigurnosti pomorske plovidbe
Marko Adžić	MHA	vd direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Danijela Šuković	CETI	Tehnička direktorka

* U ime Instituta za biologiju mora Kotor, sastanku je prisustvovao i Aleksandar Joksimović, director Insitituta

Sastanak je sazvan na inicijativu Uprave za ugljovodonike. Tema sastanka je upravljanja otpadom. Vd. direktor Uprave za ugljovodonike, Marko Adžić, je nakon obilaska baze kompanije Hemosan u luci Bar i informacija koje dobio u kontaktu sa vlasnikom Hemosana izrazio zabrinutost povodom koordinacije izvođenja neophodnog uzorkovanja u svrhu kontrole i odvoženja otpada na deponiju Možura. Zabrinutost je izrazio i Marko Perunović, Državni sekretar u Ministarstvu kapitalnih investicija, koji je takođe neformalnim putem (sms poruka) obavješten o problemu koje vlasnik kompanije Hemosan ima u dijelu koji se tiče čekanja na uzorkovanje i hemijske analize koje izvodi CETI, a koje su uslov za odvoz pristiglog otpada sa postrojenja za bušenje na deponiju Možura. Nakon diskusije utvrđeno je da ne postoji razlog za zabrinutost i da je napravljen plan uzorkovanja utvrđen između CETI-ja, ekološke inspekcije i Hemosana. Tokom narednih dana odvijace se intenzivno bušenje i očekuje se povećan priliv otpada u priveremeno skladište u luci Bar. Za potrebe kontrole u naredhin 28 dana biće uzeto 8 uzoraka nabušenih čestica koje se kontrolišu.

Zaključci:

- Sastanke buduće Komisije organizovati nakon pismene primjedbe nekoga od aktera u vezi sa aktivnostima bušenja.
- Tokom naredne nedelje će Danijela Šuković u ime CETI-ja organizovati neophodnu obuku za ovlašćene uzorkivače (uključuje I kalibraciju opreme) za inspektore sigurnosti pomorske plovidbe u luci Bar u terminu koji će inspektori predložiti. Postoji inicijativa od strane Nade Marković i Nikole Raičević da se pridruže obuci.
- Tema narednog sastanka biće koordinacija službi prilikom odgovora na incident u životnoj sredini.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 02.07.2021.

ZAPISNIK II

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Danilo Mrdak	MEPG	Državni sekretar za ekologiju
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	Inspektor sigurnosti pomorske plovidbe
Miloš Bogdanović	MHA	savjetnik
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Danijela Šuković	CETI	Tehnička direktorka

Dnevni red:

1. Progres radova
2. Status Komisije
3. Upotreba disperzanata
4. Odgovor na zagađenje

Zaključci:

- Bušenje je izvedeno do 4150 m i očekuje se kašnjenje u ispunjavanju obaveza po Projektu bušenja, uslijed zahtjevnih geoloških uslova kroz koje se izvodi bušenje.
- Članovi Komisije su obavješteni da je Komisija i zvanično formirana od strane Vlade Crne Gore. Neophodna dokumentacija za donošenje odluke o naknadama članova Komisije biće pripremljena u najkraćem roku i predate Vladi Crne Gore na razmatranje i donošenje.
- Upotreba disperzanata u slučaju zagađenja mora ugljovodonicima nije u potpunosti regulisana i jedno je pitanja koje zahtijeva hitno rješenje. U cilju rješenja problema korišćenja disperzenata biće organizovan poseban sastanak kome će prisustvovati Nina Joksimović ispred UPS-a, Danijela Šuković ispred CETI-ja, Rajko Martinović ispred IBM-a, predstavnici Agencije za životnu sredinu i Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, koji se bave izdavanjem dozovola za hemikalikije, uz prisustvo

Držanog sekretara Danila Mrdaka, Tamare Brajović i Dine Skarep. Sastanak će se sazvati na inicijativu Ministarstva.

- Naredni sastanak Komisije treba posvetiti temi koordinisanog odgovora na eventualno zagađenje mora sa platforme.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 26.07.2021.

ZAPISNIK III

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Danilo Mrdak	MEPG	Državni sekretar za ekologiju
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	Inspektor sigurnosti pomorske plovidbe
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Odgovor na zagađenje
3. Raspored sastanaka Komisije tokom godišnjih odmora

Državni sekretar Danilo Mrdak je izneo stav da poseduje informacije o stanju na postrojenju za bušenje, naglašavajući da se radi o intenzivnim kvarovima različitih djelova opreme koja je sastavni dio postrojenja. Marko Adžić, direktor Uprave za ugljovodonike je obavestio Komisiju da se u poslednje vrijeme dešavaju kvarovi, ali da je sigurnosti operacija nije ugrožena. Detaljno su navedeni kvarovi i opisani uslovi u kojima je organizovan rad na postrojenju uprkos kvarovima. Obzirom da je došlo i do kvara dizalica, Novica Mijović je predložio da se od izvođača traži "Cargo gear manual" i Cargo gear maintenance Logbook". Direktor Uprave za ugljovodonike obavjestio je Komisiju o planu rada za naredni period. Do sada je izbušeno 4620m, pri brzini bušenja od 05-3 m/h. Do kraja nedelje biće završeno bušenje postojeće sekcije na očekivanoj dubini, te će biti spuštena viseća kolona. Po projektu je za ove aktivnosti predviđeno tri dana, ali se pretpostavlja da će aktivnosti trajati duže. Nakon zacevljenja sekcije, pristupiće se izvođenju neophodnih popravki, kako bi se uanpredilo opšte stanje opreme na postorojenju za bušenje. Predviđeno vrijeme za ovu aktivnost je nekoliko dana.

U sklopu priprema za bušenje naredne sekcije u kojoj se može očekivati pojava gasa H₂S, Komisija je obavještena da je instalirana oprema za kontrolu H₂S-a. Prije početka bušenja naredne sekcije biće izvedena vježba reagovanja u slučaju izlivanja nafte "Oil spill response drill" u organizaciji Eni-ja. Članovi Komisije su izrazili zainteresovanost da posmatraju vježbu. Marko Adžić se obavezao da obavjesti Komisiju u tome da li postoji takva mogućnost.

Zaključci:

- Prema rječima direktora Uprave za Ugljovodonike bušenje se i pored zabilježenih kvarova na postrojenju odvija uslovima u kojima nije narušena sigurnosti.
- U sklopu priprema za bušenje naredne sekcije ENI će nabaviti dodatnu opremu za reagovanje u hitnim situacijama ("Oil spill response equipment"), jer je oprema koju Država posjeduje za potrebe reagovanja na nivou 2 Nacionalnog plana nedovoljna, a sve u cilju smanjenja rizika. Zbog navedenih izmjena došlo je do promjene Plana reagovanja Eni-ja na način da su unseen izmjene u popisu opreme.
- Komisija se saglasila da se uputi dopis Eni-ju da se članovi komisije koji nisu na mejling listi za dostavljanje HSE dnevnih izvještaja dodaju na listu.
- Obavjestiti Vladu da članovi Komisiju imaju saznanje da je u prethodnom periodu raspisan tender za nabavku opreme za reagovanje u hitnim situacijama, ali da niko od članova nije u mogućnosti da sazna koja institucija je raspisala tender i u kojoj fazi su aktivnosti vezane za nabavku opreme.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 11.08.2021.

ZAPISNIK IV

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Tamara Brajović	MEPG	Gneralna direktorica Direktorata za zaštitu prirode
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Dejan Filipović	UIP	Ekološki inspektor
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije da je do sada izbušeno 4700 m, odnosno da je završeno bušenje sekcije te se pristipulo spuštanju "lajner" kolone koje traje već tri dana. Kao što je i pretpostavljeno, spuštanje kolone traje nešto duže nego što je planirano Projektom. Nakon što bude završeno zacevljenje sekcije, par dana će se iskoristiti za sve neophodne popravke i servis opreme koja se pohabala u prethodnom periodu.

U skladu sa diskusijom sa prethodnom sastankom, Komisija je obavještена da je Uprava za ugljovodonike poslala dopis u kojem od Eni-ja traži "Maintenance log book" i "Cargo manual". Ogovor još uvek nije stigao.

Eni Montenegro je obavijestio nadležne Ministarstvo Kapitalnih Investicija i Uparvu za Ugljovodonike da je uprava Luke Bar, bez saglasnosti usla u Halu br. 3 koju shodno ugovoru koristi Eni, gdje se manevrisalo sa materijalima i opremom Eni-a i podugovarača, kao i da se unio koncentrat bakra i cinka. Eni je izrazio zabrinutost za bezbjednost i zdravlje ljudi na terenu, gdje su se odlučili da poruče dodatnu sigurnosnu opremu.

Komisija je obavještена od strane Darinke Joksimović da u luci Bar postoji ekološki problem pretovara bakarne prašine i koncentrata cinka u nekontrolisanim uslovima. Izražena je

zabrinutost da se zagađenje životne sredine ne pripíše Eni-ju i aktivnostima vezanim za istražno bušenje. Uslijed navedenog problema došlo je do dogovora između Eni-ja i luke Bar da se skladišni prostor pomeri iz hale 3 u halu 13. Takođe, postoji šansa da se promijeni i dok na koji pristaje brod za snabdijevanje ("Supply vessel").

Dejan Filipović, ekološki inspektor, je obavjestio Komisiju da je ekološka inspekcija upoznata sa problemom i da dio problema leži u tome što nije u potpunosti jasno da li se radi o radnoj ili o životnoj sredini. Danijela Šuković je dodala da su mjerenja izvršena i da o rezultatima može izvjestiti na nekom od narednih sastanaka.

Zaključci:

- Oprema za reagovanje u hitnim situacijama ("Emergency Response equipment") još uvek nije dopremljena u luku Bar. Prema odobrenom Planu reagovanja za sada nema dovoljno opreme za reagovanje u hitnim situacijama na stepenu 2. Dogovoreno je da je obaveza Eni-ja da oprema bude dostupna prije početka bušenja kritične sekcije. Kritičnom sekcijom sa aspekta sigurnosti smatra se ulazak u rezervoar.
- Tokom bušenja naredne sekcije može doći do priliva gasa H₂S u bušotinu. Neophodna oprema za detekciju H₂S-a je stigla i instalirana je na bušačem postrojenju.
- Planirana vježba reagovanja u hitnim situacijama podzumeva samo proveru komunikacije među učesnicima, a ne učešće brodova i opreme. Samim tim neće biti moguće organizovati prisutnost članova Komisije koji su na prethodnom sastanku izrazili zainteresovanost da posmatraju vježbu.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 30.08.2021.

ZAPISNIK V

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Tamara Brajović	MEPG	Gneralna direktorica Direktorata za prirodu
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Aleksandar Joksimović	IBM	Direktor
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije o progresu radova. Trenutno se izvodi spuštanje lajner kolone u otežanim uslovima, zbog malog zazora između kanala bušotine i kolone pa dolazi do priljepljivanja ili prihvata kolone uz kanala buštine. Sa ugradnjom se stiglo do 4300m gdje je kolona zacementirana a od 4300m do 4700m je postavljen cementni čep. Kako bi se spriječila eventualna zaglava bušačeg alata i obezbjedila sigurnosti operacija, odradiće se "side track" bušenje i zaobilak cementnog čepa.

U prethodnom periodu su izvedene neophodne popravke na bušačem postrojenju. Za jedan od kranova koji je bio pokvaren se čeka sertifikat. Eni još uvek nije odgovorio na dopis Uprave za Ugljovodonike u kome se traži da se dostavi Cargo gear manual i cargo gear maintenance log book.

Aleksandar Joksimović je obavjestio Komisiju da je ENI počeo sa pripremanama za post monitoring životne sredine predviđen Elaboratom procjene uticaja na životnu sredinu za istražno bušenje bušotina 5-1 I 5-2. S tim u vezi ENI je kontaktirao IBM Kotor.

U slučaju da se pokaže neophodno, radiće se „Vertical seismic profile – vertikalni seizmički profil“ u buštini. U tom slučaju biće neophodno sprovesti mjere zaštite životne sredine date u Elaboratu, koje podrazumavaju poštovanje ACCOBAMS smjernica.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 10.09.2021.

Z A P I S N I K VI

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Tamara Brajović	MEPG	Gneralna direktorica Direktorata za prirodu
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije o progresu radova. U predhodno izbušenom kanalu do dubine 4700 m, Lajner kolona je spuštena do dubine od 4320 m gdje je doslo do zaglave kolone koja je na istoj dubini zacementirana. Zbog nestabilnosti kanala bušotine od 4320 m do 4700 m bušotine donešena je odluka da se postavi cementni čep i izvede „side track“ bušenje. Uprava za ugljovodonike je na zahtjev operatera Eni Montenegro dala odobrenje za promjenu pravca bušotine. Eni Montenegro će podneti zahtjev za prekvalifikaciju bušotine. Bušenje ove sekcije će se nastaviti najverovatnije do kraja oktobra il pocetka novembra. Za sada je ukupno kašnjenje u odnosu na dinamički plan (P50) iznosi 85 dana.

Darinka Joksimović je podsetila članpve Komisije da je Plan reagovanja u hitnim situacijama odobren do decembra 2021. Takođe, iznela je da oprema za reagovanje u hitnim situacijama, koja se očekuje da stigne još uvijek nije stigla. Nacionlani plan reagovanja je u fazi izrade i planirane readionice su odložene za novembar zbog nepovoljne epidemiološke situacije.

Članovi Komisije su dobili Cargo user manual i cargo gear maintanace log book.

2. Komisija se saglasila da se zbog nepovoljne epidemiološke situacije naredni sastanci održavaju online, sem u slučaju da bude neophodno da se Komisija sastane uživo.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 15.09.2021.

ZAPISNIK VII Vandredni sastanak

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Danilo Mrdak	MEPG	Državni sekretar
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Događaj od 10.09.2021. – uočeno zagađenje na moru od strane inspektorke za ugljovodonike
2. Budući koraci u slučajnim situacijama

U petak 10.09.2021. inspektorka za Ugljovodonike Nada Marković je tokom inspeksijskog nadzora bušačeg postrojenja "Topaz Driller" primjetila bjeličastu penu i mutnu vodu braon-zelenskaste boje u blizini platforme. Fotografije primećenog zagađenja poslala je članovima Komisije mail-om, isti dan, u popodnevnim časovima. Uzorak za hemijsku analizu vode nije uzet jer inspektorka smatra da nije ovlašćena da vrši uzorkovanje.

Ovom prilikom primećeno je da je postojala izvjesna sporost u razmjeni informacija i da je potrebno dodatno definisati korake ukoliko bi se slična situacija ponovila, zbog čega je i zakazan vandredni sastanak.

Na početku sastanka Državni sekretar Danilo Mrdak je konstatovao da se može smatrati da u situaciji u kojoj je uočeno zagađenje nije adekvatno postupljeno.

Članovi Komisije su od strane direktora Uprave za Ugljovodonike obavješteni da je Eni uzeo uzorak za hemijsku analizu zagađene vode i predao je Hemosanu. Rezlutati analize su u međuvremenu stigli, ali analizirani parametri su bili neadekvatni i ne mogu da ukažu na to kog porekla je primećeno zagađenje (analizirani su samo osnovni joni).

Na satanku je ponovo prepoznat problem ovlašćenog uzorkovanja vode o kome se i ranije diskutovalo. Problematika uzorkovanja vode od strane inspeksijskih službi prevazilazi istraživanje ugljovodonika, odnosno primetna je i u drugim oblastima u kojima može doći do zagađenja vode. U cilju rješenja navedenog problema, Danijela Šuković je obavjestila Komisiju da u petak 17.09. ima sastanak sa Akreditacionim telom kako bi se pronašao način da inspektori i ostali zainteresovani državni službenici i namještenici postanu ovlašćeni

uzorkivači. Početkom sledeće nedelje će članovi Komisije biti obavješteni o ishodu sastanka, kao i o vremenu održavanja obuke za uzorkovanje.

Darinka Joksimović je obavjestila Komisiju da je Uprava pomorske sigurnosti pripremila "Sampling protocol". Danijela Šuković je objasnila da CETI ima komentare na dostavljeni dokument i da će Protokol biti napremljen u sklopu obuke za uzorkovanje koja će biti organizovana što pre.

Novica Mijović je napomenuo da je prema domaćoj i međunarodnoj regulativi u slučaju primjećenog zagađenja na moru isto neophodno prijaviti lučkim vlastima.

Zaključci:

1. Redosled koraka koje treba preduzeti u slučaju da bude primećeno zagađenje u moru:

1. Pozvati broj 129 ili Obalnu radio stanicu i prijaviti zagađenje
2. Obavjestiti članove Komisije putem Viber grupe da je primećeno zagađenje
3. Uzeti uzorak morske vode za hemijsku analizu

2. Hemijske analize rade se u akreditovanoj laboratoriji Centra za ekotoksikološka ispitivanja u Podgorici

3. Poslati dopis/email Eni-ju u kojem im u ime Komisije tražimo da nas obavjeste da li postoji ISPS (International ship port security) sistem što je obaveza prema domaćoj i međunarodnoj regulativi za sve plutajuće objekte. Ovaj sistem bi mogao da se koristi u svrhe video nadzora površine mora u blizini platforme, kako bi se otklonile sve nedoumice vezane za izvore zagađenja. Takođe, u istom dopisu, Eni-ju treba preneti stav Komisije da ovakvi događaji treba da budu registrovani u Dnevnim HSE izvještajima, bez obzira na odgovornost za zagađenje. U Dnevnom HSE izvještaju postoji sekcija napomena u kojoj treba opisati događaj, posebno imajući u vidu da je sve opisano u Izvještaju inspekcije za ugljovodonike i da je uzet uzorak vode.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 30.09.2021.

ZAPISNIK VIII

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Tamara Brajović	MEPG	Gneralna direktorica Direktorata za zaštitu prirode
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica
Predrag Ratković	MKI	Lučki kapetan, Lučka kapetanija Bar
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije o progresu radova. Do sada je izbušeno 5336m. Izvedena je promjena ramova na BOP-iju ("Blowout Preventer") i izvedeno je testiranje preventera. Takođe, obzirom da se očekuje mogući priliv gasa u bušotinu, izvedena je dodatna kalibracija opreme za detekciju H₂S-a.

Darinka Joksimpvić je obavjestila članove Komisije da oprema za hitno reagovanje nije još uvijek stigla, zbog problema sa transportom. Očekuje se da stigne narednih dana, a prije početka bušenja potencijalnog rezervoara.

Tender za nabavku opreme za hitno reagovanje, koji je ranije pominjan, poništen. Tender je sprovodila Uprava za javne radove. Obzirom da na neophodnost nabavke opreme, potrebno je obnoviti tenderski postupak. Danilo Mrdak se obavezao da proveri razloge zbog kojih je tender poništen, odnosno koje su mogućnosti da se postupak ponovo pokrene.

2. Vlada je na sednici održanoj 23.09. usvojila Informaciju o naknadi članovima Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi zaštite životne sredine.

Danijela Šuković je obavjestila Komisiju da će u sklopu obuke za uzorkovanje morske vode CETI ustupiti jedan teleskopski uzorkivač za koji treba doneti odluku gde će stajati. Predlog je da bude uskladišten kod patrolne jedinice na brodu Uprave pomorske sigurnosti ili na platformi kod ENI-ja.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 13.10.2021.

ZAPISNIK IX

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Tamara Brajović	MEPG	Gneralna direktorica Direktorata za zaštitu prirode
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica
Predrag Ratković	MIK	Lučki kapetan, Lučka kapetanija Bar
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije o progresu radova. Do sada je izbušeno 5386m. Došlo je do prodora mješavine gasa i vode u bušotinu (takozvani „kick“) zapremine oko 1000 l. Fluid je uspješno iscirkulisan, ali se nakon toga dogodila i zaglava alata, koja je takođe uspješno sanirana.

Za sada su pritisci u bušotini dosta veći od prognoziranih. Uslijed toga, tražena je revizija zaštitnih čeličnih kolona u smislu sigurnosti. Dostignuta je margina od 30% („safety margin“), te će zato biti postavljena kolona 9 5/8“. Projekat bušotine će biti izmjenjen i u rezervoar će se ući manjim prečnikom nego što je planirano. Pored pritisaka, temperatura u bušotini je isto viša nego što je prognozirana. Prije nastavka bušenja, biće izvršeno testiranje opreme – zaštitnih kolona, preventera, „manage pressure drilling“ uređaja. Očekuje se da će bušotina biti završena u novembru-decembru.

DRI je izvršila reviziju Projekta „Upravljanje intervencijama u slučaju iznenadnog zagađenja u Jadranskom moru“, pri čemu je dat niz preporuka za državne organe. Između ostalog, preporuka za Ministarstvo kapitalnih investicija i Upravu za ugljovodonike je da se: „Planirane aktivnosti realizuju shodno preporukama za zaštitu biodiverziteta i mjerama zaštite životne sredine koje su navedene u Izvještaju o strateškoj procjeni uticaja na životnu

sredinu Programa istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore". Predmetne prepruke iz SPU su raznovrsne i tiču se nadležnosti više organa, a ne samo Ministarstva kapitalnih investicija i Uprave za ugljovodonike, pri čemu su neke preporuke već realizovane, kao npr. uspostavljanje naše radne grupe. S tim u vezi, u Akcionom planu Uprava za ugljovodonike je predložila da se sačini lista prioriternih nerealizovanih preporuka iz Izvještaja o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika, sa nosiocima aktivnosti i rokovima realizacije. Uprava za ugljovodonike je pripremila Listu svih preporuka iz SPU, sa trenutnim statusom realizacije, neophodnim aktivnostima koje bi bilo potrebno sprovesti, odnosno komentarima gdje je potreban input drugih organa. S tim u vezi, Marko Adžić se zahvalio članovima Komisije na popunjenoj tabeli vezanoj za preporuke proistekle iz strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika, koju je u ime Uprave za ugljovodonike ranije dostavio. Obavjestio je članove Komisije da će objedinjena tabela sa odgovorima koje su dostavili članovi Komisije biti dostavljena uskoro.

Darinka Joksimović obavjestila je članove Komisije da je ENI dobio dodatnu opremu za hitno reagovanje. Izvršeno je testiranje opreme, a izvedene su i obuke za njeno korišćenje. Radionica vezana za reviziju Nacionalnog plana reagovanja je pripremljena i trebalo bi da bude održana u novembru.

Zaključci:

- Proveriti u Elaboratu procjene uticaja na životnu sredinu za istražno bušenje buština 5-1 i 5-2 da li je obaveza ENI-ja da realizuje post monitoring po istom programu po kom je izveden monitoring nultog stanja. Za sada, prema riječima Rajka Martinovića, Eni ne planira monitoring kitova, perjara i kornjača, koji je rađen u sklopu nutlog stanja. Nikola Raičević i Vesna Zarubica su se obavezali da provjere obaveze Eni-ja vezano za post monitoring (EIA), kako bi u slučaju da se pokaze da je potrebno, moglo da se reaguje na vrijeme.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 27.10.2021.

ZAPISNIK X

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica
Predrag Ratković	MKI	Lučki kapetan, Lučka kapetanija Bar
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije o progresu radova. Dubina bušenja se nije promijenila. Kolona 9 5/8" je spuštena na dubinu od 5386 m i izvršena je cementacija, analiza pritiska i test hermetičnosti kolone. Izvedeno je testiranje opreme za sigurnost bušotine („manage pressure drilling“, „BOP“, bušotinska glava..). Očekuje se nastavak bušenja narednih dana.

U skladu sa obavezama preuzetim sa prethodnog sastanka Komisije, Vesna Zarubica je obavjestila članove da prema tekstu Eborata procjene uticaja na životnu sredinu za istražno bušenje bušotina 5-1 i 5-2, poglavlje vezano za monitoring, nije potrebno u sklopu post monitoringa izvesti osmatranje kitova, perjara i kornjača.

DRI je izvršila reviziju Projekta "Upravljanje intervencijama u slučaju iznenadnog zagađenja u Jadranskom moru", pri čemu je dat niz preporuka za državne organe. Između ostalog, preporuka za Ministarstvo kapitalnih investicija i Upravu za ugljovodonike je da se: "Planirane aktivnosti realizuju shodno preporukama za zaštitu biodiverziteta i mjerama zaštite životne sredine koje su navedene u Izvještaju o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu Programa istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore". Predmetne prepruke iz SPU su raznovrsne i tiču se nadležnosti više organa, a ne samo Ministarstva kapitalnih investicija i Uprave za ugljovodonike, pri čemu su neke preporuke već realizovane, kao npr. uspostavljanje naše radne grupe. S tim u vezi, u Akcionom planu

Uprava za ugljovodonike je predložila da se sačini lista prioriternih nerealizovanih preporuka iz Izveštaja o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika, sa nosiocima aktivnosti i rokovima realizacije. Uprava za ugljovodonike je pripremila Listu svih preporuka iz SPU, sa trenutnim statusom realizacije, neophodnim aktivnostima koje bi bilo potrebno sprovesti, odnosno komentarima gdje je potreban input drugih organa. S tim u vezi, Marko Adžić se zahvalio članovima Komisije na popunjenoj tabeli vezanoj za preporuke proistekle iz strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Program istraživanja i proizvodnje ugljovodonika, koju je u ime Uprave za ugljovodonike ranije dostavio. Članovima Komisije je dostavljena objedinjena tabela sa odgovorima koje su dostavili članovi Komisije i kao takva je usvojena. Uprava za ugljovodonike će shodno nerealizovanim preporukama poslati dopise nadležnim institucijama za pokretanje procesa realizacije.

Lista stepena realizacije preporuka SPU je prilog ovog Zapisnika i usaglašena je među članovima Komisije.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Stranica	Preporuka:	Nedležnost	Aktivnost	Rok za realizaciju	Komentar	Prioritet
1	1- Preporučuje se uspostavljanje "Jedinice / Komisije za upravljanje životnom sredinom", koja bi bila odgovorna za aktivnosti na istraživanju i proizvodnji nafte i gasa, pod jurisdikcijom EPA, a koja bi imala članove iz svih interesnih grupa (predstaviojenih u Sekciji 11.3). Jedinica bi bila odgovorna za pripremu projektnog zadatka i EIA studije; pregled i odobrenje EIA; monitoring usaglašavanja Operatera sa Planovima upravljanja životnom sredinom; periodično bi dobijala i pregledala izvještaje od Operatera o ispuštanju u vazduh i vodu, kao i izvještaje o nastajanju, upravljanju i odlaganju otpada; bila bi odgovorna za monitoring uticaja IP aktivnosti nafte i gasa na životnu sredinu putem monitoringa indikatora predloženih u ovom SPU izvještaju (Tabela 11.1); i davala bi sugestije o svim zahtijevanim korektivnim aktivnostima ili daljem monitoringu. Preporučuje se da članovi civilnog društva budu zastupljeni i u ovom komitetu kako bi se osigurala transparentnos i puna zastupljenost	Min ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPG)	Neophodno formirati radnu grupu	Realizovano	Vlada CG na sjednici od 01. jula. 2021. godine donijela odluku o obrazovanju komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi zaštite životne sredine	
3	3- Preporučuje se ratifikacija Protokola o podmorju Barselonske konvencije, koja će činiti pravnu obavezu za usaglašavanje licenci.	Ministarstvo kapitalnih investicija	neophodno ratifikovati protokole Barselonske konvencije	Rok za realizaciju Predloga zakona o potvrđivanju Protokola o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja kao posledice istraživanja i iskorišćavanja epikontinentalnog pojasa I kvartal 2022. godine. Rok za realizaciju Dumping Protocol-a je III kvartal 2022.	Aktivnosti na potvrđivanju Protokola Barselonske konvencije o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja kao posledice istraživanja i iskorišćavanja epikontinentalnog pojasa (Offshore Protocol), su započete i tekst Protokola je dostavljen Direktoratu za rudarstvo, geologiju i ugljovodnike (MKI), radi konsultacija. Nakon toga Predlog zakona o potvrđivanju Protokola o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja kao posledice istraživanja i iskorišćavanja epikontinentalnog pojasa, će biti dostavljen relevantnim institucijama, na davanje mišljenja , nakon čega će biti upućen Vladi na razmatranje i utvrđivanje. Kada je u pitanju potvrđivanje Protokola o sprječavanju i otklanjanju zagađenja Sredozemnog mora usljed potapanja otpadnih i drugih materijala sa brodova i vazduhoplova li spaljivanjem na moru (Dumping Protocol), aktivnosti na potvrđivanju će biti započete u narednom periodu	Visoko prioritetno
4	4- Vlada Crne Gore treba da prioritizuje mjere za jačanje kapaciteta, kako bi se obezbijedilo da su svi relevantni organi sposobni da ispune svoju ulogu u procesima vezanim za naftu i gas.	Ministarstvo kapitalnih investija, Uprava za ugljovodnike i drugi nadležni državnih organi	neohodno jačati kapacitete državnih organa	kontinuirano	Ministarstvo kapitalnih investicija je obrazovalo Radnu grupu za koordinaciju nadzora nad aktivnostima istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju Crne Gore. Zadatak Radne grupe je da sarađuje na koordinaciji nadzora nad aktivnostima istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju Crne Gore od strane nadležnih državnih organa, predlaže nadležnim državnim organima sprovođenje radnji nadzora, ukoliko je to neophodno, i prati realizaciju istih, odnosno da nadležnom Ministru kapitalnih investicija dostavlja predloge za poboljšanje nadzora nad aktivnostima istraživanja i proizvodnje ugljovodnika od strane nadležnih državnih organa.	
5	5- Preporučuje se da se revidira Nacionalni plan za vanredne situacije, i da se dopuni u svijetlu IP aktivnosti nafte i gasa. Plan treba da podrži individualne Planove za vanredne situacije u slučaju izlivanja nafte (OSCP), koje bi u budućnosti svaki Operater pripremio za svoj individualni blok. Takođe, preporučuje se da se razvije integrisani sistem nadzora naftnih platformi (satelitski, vazdušni i pomorski), za ranu identifikaciju mogućih izliva nafte. Finansijski resursi za implementaciju sistema prevencije i kontrole će poticati od posebnih uplata operatera ugljovodnika u podmorju, sa ciljem da se obezbijedi monitoring i sprečavanje zagađenja mora, kao i kontrola bezbjednost instalacija za naftu i gas na otvorenom moru. Najveći prioritet u slučaju incidenta će biti dat važnim morskim oblastima, lokacijama marikulture (Boka Kotorska) i turističkim lokacijama.	Ministarstvo kapitalnih investicija, Uprava pomorske sigurnosti i upravljanja lukama	neophodno je donijeti novi ili ažurirati postojeći Nacionalni plan za vanredne situacije, koji će obuhvatiti i operacije sa ugljovodonicima	Decembar 2021	Nacionalni plan za hitno reagovanje u slučaju zagađenja mora je u završnoj fazi revizije. Novim NP-om obuhvaćeno je reagovanje na zagađenja sa platformi. U Zakonu o zaštiti mora od zagađenja sa plovnik objekata već postoje odredbe koje se odnose na obavezu operatera postrojenja za eksploataciju/eksploataciju podmorja da dostave Plan reagovanja u slučaju izlivanja ulja (OSRP) u skladu sa OPRC konvencijom. I ovaj Zakon je u fazi revizije pa će se ove odredbe detaljnije definisati. U okviru novog NP urađene su i smjernice za industriju (platforme, brodovi, luke i marine) prilikom izrade pojedinačnih Planova za hitno reagovanje. Dodatno, u toku su aktivnosti vezane za realizaciju projekta izrade Plana za reagovanje na obali za slučajeve kada postoji opasnost od zagađenja. Ovaj projekat podrazumijeva i izradu Mape osjetljivih područja.	Visoko prioritetno
6	6- Morska područja koja se trenutno razmatraju za zaštitu treba proglasiti za zaštićena, I imaoći Licenci ne bi smjeli sprovođiti aktivnosti u tim područjima ili njihovoj blizini. Oko tih područja treba definisati zonu isključenja (najmanje 500 m).	Ministarstvo ekologije, urbanizma I prostornog planiranja (MECO) I Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	neophodno je proglasiti zaštićena područja	Realizovano, Kontinuirano	Vlada je donijela odluku o proglašenju parko va prirode Platamuni i Katič, dok je u toku javna rasprava za proglašenje trećeg zaštićenog morskog područja Stari Ulcinj. . Sva predložena područja za zaštitu se nalaze u okviru "bafer" zone od oko 3km od obale u kojoj su zabranjene sve aktivnosti vezane za ugljovodnike.	
7	7- Podvodne olupine brodova i arheološka nalazišta treba da budu pod nadzorom, mapirana, i oko tih područja treba definisati zone isključenja, na bazi njihovog značaja prije nego što operater započne sa bilo kakvim aktivnostima.	UPRSIU, MUP, Centar za konzervaciju i arheologiju CG	Neophodno mapirati podvodne I arheološka nalazišta		Lokacije na kojima se izvodi istražno bušenje u moru bile su predmet detaljnog skeniranja dna ROV (mariński robot podmornica), kao i geoloških istraživanja za potrebe definisanja parametara nosivosti tla na kojem će biti postavljeno postrojenje za bušenje. Arheološki olupine brodova ili druga vrsta arheoloških nalazišta nisu registrovana na lokacijama istražnih bušotina. Operater je po zakonu dužan da prijavi bilo kakve arheološko otkiće. Mapiranje arheoloških lokaliteta u podmorju nije izvršeno.	Prioritetno
8	8- Prilikom projektovanja i izbora platformi, biće uzete u obzir moguće seizmičke aktivnosti u operativnoj oblasti, i moguća interakcija sa aktivnim rasjedima.	Uprava za ugljovodnike i Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	U slučaju bušenja istražnih bušotina i razvoja I proizvodnje ugljovodnika, Plan i program bušenja istražnih bušotina, Program razvoja I proizvodnje ugljovodnika I elaborati o procjeni uticaja na životnu sredinu za predmetne aktivnosti će uzeti u obzir moguće seizmičke aktivnosti I interakcije za aktivnim rasjedima	kontinuirano	Predmetna obaveza je izvršena u postupku izrade Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu i odgovarajućih planova bušenja , na koje saglasnost daju Agencije za zaštitu životne sredine i Uprava za ugljovodnike OVO UPRAVA ZA UGLJOVODONIKE POBAVEZNO BRIŠI	

9	9- Prilikom projektovanja platformi, biće uzete u obzir moguće posljedice klimatskih promjena opasnih u sekciji 5.3.5, kako bi se obezbijedio integritet struktura lociranih u moru i priobalju. Početni državni izvještaj navodi da će plimski talasi ciklonskih depresija imati uticaj na strukture čiji su temelji praktično u vodi, dok će bezbjednost infrastrukture, luka, prevodnica, marina, brodogradilišta, itd. biti ugrožena, i to konkretno njihovom normalnom funkcionisanje.	Uprava za ugljovodnike I Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	U slučaju razvoja I proizvodnje ugljovodnika, Program razvoja I proizvodnje ugljovodnika I elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu za predmetnu aktivnost će uzeti u obzir moguće posledice klimatskih promjena iz sekcije 5.3.5. SEA	kontinuirano	Predmetna obaveza JE izvršiti u postulu izrade Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu I Programa razvoja I proizvodnje ugljovodnika, na koje saglasnost daju Agencije za zaštitu životne sredine I Uprava za ugljovodnike BRISATI OVO OBAVEZNO
10	10- Preporučuje se ustanovljavanje stalnih objekata za okeanografska mjerenja.	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju			Nije izvršeno
11	11- EIA treba da bude urađena za svaku predloženu I&P aktivnost, u skladu sa Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list Republike Crne Gore, br. 80/05, Sl. list Crne Gore, br. 40/10, 73/10, 40/11 i 27/13). Postojeći SPU I izvještaj pruža značajnu količinu informacija koje će predstavljati osnovu za buduće EIA izvještaje; međutim, procjena je izvršena na visokom nivou, i potrebno je da bude podvrgnuta detaljnoj analizi prilikom i zrade EIA, s o birozom da e t ada biti dostupno više informacija u vezi tehnologija koje će se koristiti (npr., vrsta seizmičkih ispitivanja, vrsta opreme za bušenje, vrsta proizvodnih platformi i korišćenje proizvedenih ugljovodnika). Tokom izrade EIA, sljedeće korake treba sprovesti za predloženu aktivnost.	Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	neophodno sprovesti preporuke prije sprovođenja konkretne aktivnosti	kontinuirano	Za potrebe izvođenja seizmičkih istraživanja u podmorju oba koncesionara su izradila EIA studije koje su dobile saglasnost Agencije za zaštitu životne sredine. U EIA su uvrštene preporuke koje su date u SEA. Takođe, za potrebe izvođenja istražnog bušenja u podmorju sačinjena je EIA koja je usvojila preporuke SEA. SEA je dala niz preporuka koje ne neophodno sprovesti prilikom sprovođenja operacija sa ugljovodnicima. Neohodno je da državni organi (MKI, MECO, EPA I MHA) odluče koje se preporuke iz SEA mogu realizovati PODVUČENO BRISATI .
11a	Ispitivanje bentoskih vrsta, uključujući koralne zajednice. Oko područja sa osjetljivim / zaštićenim vrstama treba definisati zone isključenja.	Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	neophodno je sprovesti ispitivanje bentoskih vrsta, koralnih zajednica I definisanje zona isključenja	kontinuirano	U skladu sa Elaboratom o procjeni uticaja za projekat istražnih bušotina 5-1 i 5-2, izvršena su ispitivanja bentoskih vrsta i koralnih zajednica. Na osnovu tih istraživanja izvršeno je pozicioniranje platforme
11b	- Ispitivanje sisara, kornjača i perajara, koji mogu biti prisutni na lokaciji tokom izvođenja predložene aktivnosti.	Koncesionar, sertifikovani posmatrač, Ekološka inspekcija	neophodno je sprovesti ispitivanje	Realizovano	Po Elaboratu o procjeni uticaja na životnu sredinu za seizmička istraživanja, izvršena su predmetna ispitivanja - nulto stanje . A praćenje predmetnih vrsta po pitanju prisustva sprovedeno je od strane sertifikovanih posmatrača u toku same realizacije seizmičkih istraživanja.
11c	Definisanje i mapiranje migratornih puteva ptica i perioda migracija, kao i staništa morskih ptica	Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	neophodno je mapiranje migratornih puteva I staništa	Kontinuirano	Predmetno detaljno mapiranje od strane Crne Gore nije moguće spovesti jer CG ne posjeduje platformu koja bi služila za praćenje migracija a sa druge strane migracije oscilaraju i po 20 km. Monitoring ptica se kontinuirano vrši u priobalskom dijelu južnog Jadrana na putu prema Italiji i kontra. Napomena: Predmetna preporuka iz SPU nije Elaboratom o procjeni za istražne bušotine 5-1 i 5-2
11d	Ispitivanje podvodnih olupina brodova i arheoloških nalazišta (ako nije sprovedeno u ranijim fazama), kao i ispitivanje eventualno prisutnih ratnih ostataka i neeksplozivnih ubojnih sredstava.	UPRSIUL, MUP, Centar za konzervaciju i arheologiju CG	neophodno je sprovesti istraživanje	odrediti rok	Nije izvršeno
11e	Ispitivanje kvaliteta vode i kvaliteta sedimenata sa dna mora.	Agencija za zaštitu prirode I životne sredine, Ekološka inspekcija	neophodno je izvršiti ispitivanje kvaliteta vode I sedimenata na dnu mora prilikom bušenja bušotina	kontinuirano	Za potrebe sadašnjeg bušenja izvedeno je ispitivanje nultog stanja, a prema monitoring programu iz EIA verši se na mjesečnom nivou (kvalitet morske vode). Biće izveden i post monitoring nekon izvedenog bušenja
11f	Definisanje značajnih područja za ribarenje unutar područja predložene	Ministarstvo poljoprivrede	neophodno je definisati područja za ribarenje	definisati rok	
11g	Definisanje i mapiranje pomorskih saobraćajnih puteva koji prolaze kroz oblast	MKI, UPSIUL-VTMIS	nophodno je definisati saobraćajne puteve u jadranskom moru	neophodno odrediti rok	Nadležnost Uprave pomorske sigurnosti.
11h	Definisanje ruta i perioda migracija ptica, i izbjegavanje gradnje struktura na putevima	Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	neophodno je istražiti migratorne rute	Realizovano	Potrebno je mapirati rute kretanja ptica i njihove migracije kako bi izbjeglo građenje infrastrukture na pomenutim rutama
11i	ispitivanje nivoa podvodne buke i izrada modela podvodne buke (ua seizmičke aktivnosti), kako bi se definisale zone u okolini izvora buke u kojima će morski sisari, kornjače i perajari biti izloženi riziku.	Agencija za zaštitu prirode I životne sredine	sprovesti ispitivanja I izraditi modele	kontinuirano	Prilikom određivanja sadržaja elaborata o procjene uticaja na životnu sredinu, neophodno propisati koncesionarima izvršenje ove obaveze . Ova ispitivanja i modeliranje nivoa buke su izvršena u sklopu Elaborata za seizmička istraživanja, uključujući i u Elaboratu za bušenje. Obzirom da Crna Gora ima obavezu da izradi obavezne smjernice vezane za implementaciju ACCOBAMS-a (Habitat direktiva), mitigacija povodne buke biće i dio propisa IZVRŠENO U SKLOPU EIA ZA SEIZMIČKA Iстраživanja. PODVUČENO BRISATI .
11j	Izrada modela vazdušne disperzije za bušenje, proizvodne aktivnosti i postrojenja za tretman gasova.	Agencije za zaštitu prirode I životne sredine	izraditi modele	kontinuirano	izvršeno u sklopu EIA
12	Specifikacija infrastrukture na kopnu koja će se koristiti za podršku predloženoj aktivnosti	MKI, Luka Bar	neophodno je napraviti analizu raspoložive infrastrukture	Realizovano	Trenutno infrastruktura koja se koristi za aktivnosti bušenja je Luka Bar, koja posjeduje specifikaciju infrastrukture.
13	12- Predlaže se usvajanje i implementacija politika koje su vlasti predložile kako bi se osiguralo da se aktivnosti na nafti i gasu realizuju na održiv način prihvatljiv za životnu sredinu, što obuhvata sljedeće: • Zabrana ispuštanja otpada od aktivnosti na bušenju u more (bušače krhotine i bušače težnosti); • Obavezivanje operatera nafte i gasa da se opasni čvrsti otpad koji se generiše tokom obavljanja njihovih aktivnosti odlaze u postojeća postrojenja van granica Crne Gore; • Zabrana nepotrebnih emisija u vazduh od kontrolisanog ispuštanja i spaljivanja gasa na baklji; • Sprovođenje strogih procedura za operatere nafte i gasa u cilju izbjegavanja akcidentalnih situacija i ispuštanja hemikalija/ugljovodnika u Jadransko more, uključujući i izradu i dobijanje odobrenja na plan za slučajno izlivanje nafte prije započinjanja bilo kakvih aktivnosti .	Više organa	neophodno definisati koje politike treba propisati zakonom	kontinuirano	većina politika je već propisana zakonima kroz imperativne norme, kao npr zabrana spaljivanja ugljovodnika, izvoza opasnog čvrstog otpada, itd. Aktivnosti se izvode uz poštovanje međunarodnih ugovora i konvencija.

14	<p>13- S obzirom da akcidentni događaji mogu imati značajne prekogranične uticaje, potrebno je sprovesti prekogranične konsultacije sa susjednim zemljama, u skladu sa mnogobrojnim Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list Crne Gore 80/05) EU Direktivom 2001/42/EC (Direktiva o SPU) i Zakonom o ratifikaciji Konvencije o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (ESPOO Konvencija) (Sl. list Crne Gore 08/08-27).</p>	<p>agencija za zaštitu prirode i životne sredine</p>	<p>neophodno je sprovesti prekogranične konsultacije za one aktivnosti koje mogu imati prekogranične uticaje</p>	<p>kontinuirano</p>	<p><u>Agencija za zaštitu prirode i životne sredine i Ministarstvo ekologije i prostornog planiranja prilikom izrade elaborata procjene uticaja na životnu sredinu treba da pokrene postupak prekograničnih konsultacija za one aktivnosti koje mogu imati prekogranični uticaj.</u> Tokom procesa izrade SEA pokrenute su prekogranične konsultacije sa Italijom, Albanijom i Hrvatskom u skladu sa ESPOO konvencijom. Agencija za zaštitu životne sredine i resorno Ministarstvo tokom sprovođenja tri postupka EIA (dva za seizmička istraživanja i jedan za bušenje dve istražne bušenje u podmorju), nisu utvrdili prekogranični uticaj te postupak nije pokrenut. PODVUČENO BRISATI.</p>	
15	<p>14- Potencijalna područja za uspostavljanje regionalne saradnje za polje životne sredine obuhvataju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politike životne sredine od zajedničkog interesa (ispuštanje isplake i krhotina, proizvedene vode, zaštita kitova i morskih staništa); • Zajednička infrastruktura (upravljanje otpadom, pomoćna postrojenja na kopnu); • Prekogranični uticaji na životnu sredinu i djelovanje u vanrednim situacijama; i • Obuka u oblasti zaštite životne sredine i dijeljenje stručnih znanja. 	<p>više organa</p>	<p>neophodno je ostvariti saradnju i komunikaciju sa okolnim zemljama, pregovarati o zajedničkim interesima i unaprijediti znanja iz oblasti zaštite životne sredine</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>neophodno je razmotriti potencijalne regionalne saradnje, kao npr. regovanje u vanrednim situacijama,</p>	

Podgorica, 12.11.2021.

ZAPISNIK XI

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direkotrata za prirodu
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica
Predrag Ratković	MIK	Lučki kapetan, Lučka kapetanija Bar
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije o progresu radova. Bušenje je izvedeno do 5690 m i odvija se bez problema. Trenutna brzina bušenja je 3-5 m³/h. Očekuje se ulazak u rezervoar na dubini od 5770 m.

Biće ugrađen lajner 7 5/8 i cementacija pre bušenja rezervoara.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 25.11.2021.

Z A P I S N I K XII

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direkotrata za prirodu
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Predrag Ratković	MIK	Lučki kapetan, Lučka kapetanija Bar

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić, koji je inicirao sastanak, obavjestio je članove Komisije o progresu radova. Bušenje je izvedeno do dubine od 5770 m, kanal bušotine je zacijevljen i izvedena je cementacija. Očekuje se ulazak u rezervoar na dubini od 5808 m, za 5-10 dana. Narednih dana će se nastaviti sa bušenjem nove sekcije i uradiće se "Formation Integrity test" koji se izvodi u svrhu provjere čvrstine formacije.

Kada se nabuši rezervoar može doći ulaska fluida u bušotinu (H₂S ili CO₂). Eni je spreman za bušenje najrizičnije sekcije, a Komisija će sa pažnjom pratiti bušenje u narednom periodu. Nastavak bušenja će se izvesti isplakom na vodenoj bazi. Prema prognozama pritisci u rezervoaru su manji nego pritisci u pokvnom sloju.

Ukoliko dodje do otkrića nafte, istražno bušenje će se izvesti do kontakta nafta-voda i još dodatno 50 m. Ukoliko buština bude suva, bušiće se 50m i nakon toga će se bušotina napustiti i zatvoriti u skladu sa projektom.

Vesna Zarubica je obavjestila članove Komisije da je poslednja analiza otpada (nabušenih krhotina) obavljena 10.11. a dogovoreno je sa kompanijom Hemosan koja se bavi

zbrinjavanjem otpada, da se u narednom periodu testira svaka isporuka otpada zbog mogućnosti da krhotine budu zaoljene uslijed prisustva nafte.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 20.12.2021.

ZAPISNIK XIII

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Samostalni savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica I

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije da je istražno bušenje završeno na dubini od 5953,77 m ("total vertical depth"). Prognoze na osnovu dosadašnjih podataka koje govore o prisustvu nafte nisu optimistične. Permeabilnost rezervoara je dosta loša i nije detektovano prisustvo gasa. Detektovani su tragovi naftnih minerala. Potrebno je izvršiti dodatni logging u cilju prikupljanja dodatnih informacija. Nabušene krhotine su poslate u Milano na dalje analize.

Koncesionari su podneli zahtjev za produženje istražne faze do septembra mjeseca naredne godine.

Dogovoreno je da se do kraja godine održi još jedan sastanak Komisije jer se očekuje da će do tada biti poznate nove informacije vezane za naredne korake.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 27.12.2021.

ZAPISNIK XIV

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Vd Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Nikola Raičević	EPA	Samostalni savjetnik
Darinka Joksimović	UPS	Samostalna savjetnica I
Danijela Šković	CETI	Savjetnica direktora
Predrag Ratković	MKI	Lučki kapetan, Lučka kapetanija Bar

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić je obavjestio članove Komisije nema novih informacija vezanih za naredne korake koncesionara. Pokušaj loginga kanala bušotine je bio neuspješan jer se alata zaglavio i pored svih napora taj problem nije rešen. Izveden je samo loging kojim se proverava kvalitet izvedene cementacije ("cement bond log"). Eni planira da nastavi sa pokušajem izvođenja dodatnih snimanja i trenutno se vrši cirkulacija i zamjena isplake. Tokom cirkulacije nastali su totalni gubici koji mogu da ukazuju na puteve migracije ugljovodonika. Koncesionari još uvek nisu doneli odluku o tome koji su im naredni koraci vezano za dalja istraživanja i da eventualno trajno zatvaranje bušotine.

Imajući u vidu da još uvek nije kraj aktivnosti, postavlja se pitanje izvođenja post monitoringa životne sredine koji je zakazan za 10.01.2022., odmah posle praznika. Članovi Komisije su saglasni da post monitoring treba izvoditi nakon završetka svih aktivnosti, a da to tada treba nastaviti sa redovnim mjesečnim monitoringom kao i do sad.

Dina Skarep će uputiti mail Eniju u cilju pojašnjenja trenutne situacije i svrishodnosti izvođenja monitoringa prije završetka svih operacija.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 12.01.2022.

ZAPISNIK XV

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Vesna Zarubica	UIP	Ekološki inspektor
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Bogdan Milutin	MHA	Savjetnik
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić, direktor Uprave za ugljovodonike je delegirao predstavnika Bogdana Milutina, da u njegovo ime izvjesti Komisiju o statusu aktivnosti. Početkom januara je započeto čepljenje bušotine i od predviđenih 5 čepova do sada su izvedena 3. Prethodno je Upravi za ugljovodonike dostavljen Plan čepljenja i napuštanja bušotine. Još uvijek nije u potpunosti poznato kada će biti završene operacije, ali se pretpostavlja da će sve biti završeno do kraja januara.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 26.01.2022.

ZAPISNIK XVI

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Direktor
Rajko Martinović	IBM	Naučni saradnik
Darinka Joksimović	UPS	Savjetnica
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić, direktor Uprave za ugljovodonike je izvjestio članove Komisije o statusu aktivnosti. Bušotina je negativna. Dio cijevi je izvađen iz bušotine. Ugrađeno je pet cementnih čepova i dve kape. Topaz Driller će napustiti Crnu Goru tokom dana ili sutra. Koncesionari nemaju jasan plan vezano za dalje aktivnosti na istraživanju ugljovodonika. Vezano za pitanje o saglasnostima na izmjene Projekta bušenja koje je postavila Vesna Zarubica, Marko je odgovorio da prema Zakonu o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika saglasnost se traži samo za promjenu pravca bušotine, dok za ostale izmjene, uključujući i promjenu prečnika bušotine, nije neophodna. Ostale informacije se dostavljaju Upravi za ugljovodonike informativno. Koncesionar je dobio saglasnost na promjenu pravca bušotine. Očekuje se da počne post monitoring životne sredine u skladu sa Programom koji je pripremio koncesionar u saradnji sa Institutom za biologiju mora iz Kotora. Završen je snimak morskog dna ROV-ijem. Snimak će biti analiziran od strane stručnjaka iz Instituta iz Kotora.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 16.02.2022.

Z A P I S N I K XVII

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Direktor
Darinka Joksimović	UPS	Savjetnica
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Marko Adžić, direktor Uprave za ugljovodonike je izvjestio članove Komisije da je postrojenje za bušenje Topaz Driller napustilo Crnu Goru.

Uprava za ugljovodonike se obratila Upravi pomorske sigurnosti vezano za upis lokacije bušotine iz razloga sigurnosti uslijed pomorskog saobraćaja.

Dina Skarep je obavjestila članove Komisije o detaljima vezanim za post monitoring životne sredine koji je izveden u trajanju od 4 dana. Uzorkovanje vode, sedimenta, marko bentosa i ihtioplanktona je započeto 30.01.2022. i trajalo je do 02.02.2022. Izvedeno je u skladu sa Programom radova koji su pripremili Eni i Institut za biologiju mora Kotor. U toku je izrada analiza prikupljenih uzoraka koji će biti objedinjeni u izvještaj o izvedenom post monitoringu.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 25.02.2022.

Z A P I S N I K XVIII

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Direktor
Darinka Joksimović	UPS	Savjetnica
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Dina Skarep je obavjestila članove Komisije o tome da je u toku administrativna procedura usvajanja izmjena Odluke o obrazovanju Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi zaštite životne sredine od strane Vlade Crne Gore. Izmjenom odluke se za predsjednicu Komisije imenuje Tamara Brajović.

Članovi Komisije su obavješteni o toku izrade analiza uzoraka uzetih tokom post monitoringa.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 18.03.2022.

ZAPISNIK XIX

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Direktor
Darinka Joksimović	UPS	Savjetnica
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Rajko Martinović	IBM	Naučni savjetnik

Dnevni red:

1. Progres radova i tekuća pitanja
2. Razno

Napomena: Sastanak je održan online.

Rajko Martinović, predstavnik Instituta za biologiju mora je obavjestio članove Komisije o tome da je Izvještaj Instituta poslat o izvedenom post monitoringu poslat kompaniji Hemosan koja je ugovarač radova. Za sljedeći sastanak Komisije biće pripremljena informacija o rezultatima post monitoringa koja će biti razmatrana na sastanku. Informacija o rezultatima post monitoringa će za sljedeći sastanak biti pripremljena i od strane CETI-ja, te se može usvojiti zajedno sa završnim Izvještajem o redu Komisije na sljedećem sastanku.

Direktor Uprave za ugljovodonike je obavjestio Komisiju o daljim planovima na istraživanju ugljovodonika u podmorju Crne Gore. Grčka kompanija Enrgean je prema Ugovoru o koncesiji u obavezi da pre prelaska u sljedeću fazu istraživanja (drugi istražni period) pronađe partnera, kako bi bila u mogućnosti da izvede istražno bušenje u blokovima 26 i 30. U toku su finansijske provjere partnera i očekuje se da nakon potpisivanja ugovora pristupe pripremanju za istražno bušenje plitke istražne bušotine koja bi istražila prisustvo gasa.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Podgorica, 30.03.2022.

ZAPISNIK XX

Prisutni:

Ime i prezime	Institucija	Pozicija
Dina Skarep	MEPG	Savjetnica
Tamara Brajović	MEPG	Generalna direktorica Direktorata za prirodu
Nada Marković	UIP	Inspektorka za ugljovodonike
Novica Mijović	MKI	PSC 3 inspektor
Marko Adžić	MHA	Direktor
Darinka Joksimović	UPS	Savjetnica
Veselinka Zarubica	UIP	Ekološka inspektorka
Nikola Raičević	EPA	Savjetnik
Rajko Martinović	IBM	Naučni savjetnik
Danijela Šuković	CETI	Savjetnica

Napomena: Sastanak je održan online.

Dnevni red:

1. Informacija o o preliminarnim rezultatima post monitoringa morske sredine.
2. Izvještaj o radu Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi praćenja životne sredine

Rajko Martinović i Danijela Šuković, predstavnici Instituta za biologiju mora i CETI-ja, su članovima Komisije dostavili Informaciju o preliminarnim rezultatima post monitoringa. Konačni izvještaj koji je priprema koncesionar Eni Montenegro će biti dostavljen Agenciji za zaštitu životne sredine kada bude završen.

Članovima komisije je putem mail-a dostavljen Izvještaj o radu Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi praćenja životne sredine.

Zaključci:

3. Komisija je usvojila Informaciju o preliminarnim rezultatima post monitoringa morske sredine.
4. Komisija je usvojila Izvještaj o radu Komisije za praćenje aktivnosti vezanih za operacije sa ugljovodonicima radi praćenja životne sredine.

Razmatrana dokumenta su u prilogu Zapisnika.

Zapisnik sačinila,
Dina Skarep

Informacija o preliminarnim rezultatima post monitoringa morske sredine

Hemijske analize vode i sedimenta

U cilju dokazivanja da su realizovane mjere prevencije i ublažavanja bile efikasne i u punoj saglasnosti sa zahtjevima nadležnih organa, Eni Montenegro B.V. se obavezao da nakon bušenja obavi istraživanje morskog ekosistema nakon bušenja (OEPS). Posao istraživanja kvaliteta vode i sedimenta je podugovoren sa Centrom za ekotoksikološka ispitivanja Podgorica. Cilj „Offshore Environmental Post drilling Survei (OEPS)” je da se procijene potencijalne promjene u komponentama životne sredine nakon realizovanih aktivnosti bušenja. Da bi se osigurala reprezentativnost istraživanja uzorci nakon bušenja, su prikupljeni u istoj studijskoj oblasti u kojoj se pratio kvalitet tokom procesa bušenja. Uzorkovanje sedimenta je realizovano u krugu od 500 m radijusa oko platforme kao i na 2 lokacije u okviru kontrolne lokacije. Koristila se standardna metodologija uzorkovanja i u cilju kontrole kvaliteta sa svakog lokaliteta su napravljena po dva reprezentativna uzorka (ukupno 14 uzoraka). Ista metodologija uzorkovanja je primjenjivana i tokom istražnih radova.

Zakonodavstvo za maksimalno dozvoljene koncentracije zagađujućih materija u sedimentu u Crnoj Gori ne postoji, pa je procjena statusa sedimenta vršena primjenom kriterijuma propisanih Regionalnim konvencijama: Barselonska konvencija/UNEP-MAP i OSPAR konvencija/OSPAR Komisija i za supstance za koje kriterijume nije propisano, upoređujući vrednosti sa kontrolne tačke sa vrednostima na lokacijama u blizini aktivnosti bušenja.

Kriterijumi koji se koriste za procjenu dati su u UNEP/MAP vodiču UNEP/MAP guide UNEP (DEPI)/MED 439/15-Pollution Assessment Criteria and Thresholds, kao i u smjernicama koje propisuje „The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic” (OSPAR 2014) o nivoima i trendovima zagađivača mora i njihovim biološkim efektima.

Na osnovu rezultata analiziranih supstanci u sediment (metali, nutrijenti, volatilne organske komponente i poliaromatski ugljovodonici) i njihovog poređenja sa kriterijumima propisanim u gore navedenim konvencijama i vodičima može se zaključiti da su koncentracije ispitivanih supstanci na nivoima gde je malo ili nema rizika za morski ekosistem. Takođe, upoređujući vrijednosti analiziranih supstanci sa lokacija u blizini bušotine sa vrijednostima sa kontrolnih tačkaka može se zaključiti da nema uticaja aktivnosti bušenja na morski sediment.

Uzorkovanje uzoraka vode je realizovano na 6 lokaliteta sa tri dubine. 3 lokacije : u blizini platforme (platforme) u krugu od 500 m, 3 referentne lokacije udaljene od platforme (1000 m, 1500 m do 2000 m). Poređenje rezultata analize vode uzorkovane u periodu nakon bušenja sa rezultatima analize vode tokom istražnih radova pokazuje da nema razlika u kvalitetu vode odnosno značajnih promjena.

Mikrobiologija vode i sedimenta

Tokom 2018.godine analiza sanitarnog kvaliteta vode pokazala je da nije utvrđeno postojanje indikatora fekalnog zagađenja na području uzorkovanja: CP1, CP2 i 5A, dok je na pozicijama: 5B_01_W1E, 5B_02_W1E, 5B_02_W1E i 5B_02_W2E utvrđena vrlo niska brojnost totalnih i fekalnih koliformnih bakterija bez prisustva *E.coli* i intestinalnih enterokoka. Sveukupno kvalitet vode istraživanog područja tokom 2018.g. je odgovarao vodama klase A i A1 prema Uredbi o klasifikaciji i kategorizaciji površinskih i podzemnih voda (Sl.list CG 2/07 od 29.10.2007.)

Tokom istraživanja koja su sprovedena 2021.godine, u julu i avgustu je registrovana nešto povišena brojnost indikatora fekalnog zagađenja pa je kvalitet vode odgovarao vodama klase A2 prema Uredbi o klasifikaciji i kategorizaciji površinskih i podzemnih voda (Sl.list CG 2/07 od 29.10.2007.) dok je tokom ostalih mjeseci uzorkovanja utvrđena jako niska brojnost indikatora fekalnog zagađenja odnosno, nije utvrđeno prisustvo indikatora fekalnog zagađenja te je kvalitet morske vode odgovarao vodama klase A (prema Uredbi o klasifikaciji i kategorizaciji površinskih i podzemnih voda (Sl.list CG 2/07 od 29.10.2007.)).

Što se tiče sedimenta, tokom 2018.g. utvrđena je umjereno povišena brojnost ukupnih koliformnih bakterija, dok je tokom 2022.godine (jednokratno uzorkovanje) utvrđena jako niska brojnost svih indikatora fekalnog zagađenja koja je čak bila i ispod granice detekcije za metodu.

Zajednice Bentosa

Prema postojećim podacima, područje istraživanja sastoji se od 59 vrsta makrobentosa u okviru četiri tipa. Većina vrsta je široko rasprostranjena u Sredozemnom moru. Analiza sastava vrsta na osnovu ukupnog broja evidentiranih vrsta, pokazala je da je područje istraživanja najbogatije vrstama iz tipa Mollusca i Bryozoa. Veliku većinu faune mekušaca predstavljaju vrste tipične za pješčano-muljevito dno i vrste koje žive na pokretnom dnu. Dominantne vrste u tipu Annelida bile su zastupljene sa serpulidnim polihetama. Ovaj materijal se sastojao uglavnom od mrtvih predstavnika (prazne ljuštore mrtvih mekušaca i brojni fragmenti kolonije Bryozoa), dok su živi predstavnici bili prisutni u manjim količinama i malom broju. U cjelini, fauna makrobentosa predstavljena je taksonima karakterističnim za biocenuz priobalnih terigenih muljeva i biocenuz detritnog pješčanog dna.

Upoređujući broj taksona pronađenih u studiji nultog stanja odnosno prije aktivnosti bušenja i periodu nakon bušenja za blok 5-1, zabilježeno je 28 novih vrsta, dok je 31 vrsta bila prisutna i u prethodnim istraživanjima. Ukupno 33 vrste nijesu potvrđene novim istraživanjima.

Ova studija, kao i prethodna, pokazala je da su najzastupljenije i najzastupljenije vrste školjki *Nucula sulcata*, *Saccula commutata* i *Timoclea ovata* i bryozoa *Schizoretepora serratimargo* i *Smittina cervicornis*. Sve ove vrste karakteristične su za biocenozu primorskih terigenih muljeva – facija mekog mulja.

Od ukupno identifikovanih taksona prema EASIN-u (European Alien Species Information Network), nađene su dvije vrste Gastropoda koje se smatraju stranim vrstama *Calyptraea chinensis* i *Gracilipurpura rostrata* sa malim/nepoznatim uticajem.

Bryozoa *Hornera lichenoides* je zaštićena vrsta prema Barselonskoj konvenciji (Aneks II – lista ugroženih ili ugroženih vrsta). Bio je prisutan na mnogim mjestima uzorkovanja.

Morska staništa

Tokom pripreme studije nultog stanja (ENI Montenegro BV, 2019), analiza morskog dna uključivala je istraživanja pri kome su korišćeni SSS (sonar za bočno skeniranje), batimetrija sa više zraka, ROV video zapis, veličina zrna sedimenta i sastav zajednica bentosa u sedimentima. Preklapanje prikupljenih podataka dalo je jasnu sliku kako izgleda morsko dno na istraživanom području kao i sadašnja staništa. Na osnovu rezultata studije nultog stanja (ENI Montenegro BV, 2019) morsko dno se produbljuje prema jugozapadu; dubine vode kreću se od minimalne vrijednosti od 91 m do maksimalne vrijednosti od 106 m. Batimetriju unutar područja karakteriše prisustvo tri grebena orijentisana SSZ-JJI. Izdižu se iz okolnog morskog dna do 4-5 m visine, sa strmijom zapadnom stranom i blažim istočnom bokom, mogu se povezati sa reliktnim pješćanim sprudovima. Blagi nagibi (od 0,5° do 3,6°) predstavljaju područje istraživanja. Glatka morfološka stepenica prelazi područje u zapadnom sektoru. Blagi nagib (1°-1,5°) produbljuje morsko dno od 100 m do 104 m.

U zoni istraživanja, ROV istraživanja su identifikovala dvije različite vrste koje bi mogle stvoriti facije, *Ophiothrix quinque maculata* (Facije sa *Ophiothrix quinque maculata*, koje pripadaju biocenozi muljevito detritnog dna) i *Funiculina quadrangularis* (ekskluzivna vrsta prioritetne facije staništa muljevina) sa *Funiculina quadrangularis* i *Aporrhais serrasianus*, koji pripadaju biocenozi batijalnog blata). Vjerovatno zbog uticaja kočarske aktivnosti koja se dogodila u tom području, ova dva facija se ne mogu smatrati prisutnima u zoni istraživanja; prisutni su samo rijetki znaci (ENI Montenegro BV 2019). Što se tiče okvirnih podataka, većina vrsta je karakteristična za muljevito ili detritno dno (biocenoza muljevito detritnog dna i biocenoza obalnog detritnog dna) s nekoliko vrsta bryozoa i korala.

Analiza kvaliteta sedimenta pokazala je da se veličina zrna sedimenta na lokalitetu najvećim dijelom sastoji od finog sedimenta, osim lokacije 5-1_5, što predstavlja visok procenat srednjeg do krupnog zrna pijeska, ali nema značajne razlike u sastavu bentosa. Karakteristike sadašnje biocenoze prema Relini & Giaccone (2009) su sljedeće:

- Biocenoza muljevito detritnog dna. Stanište nastaje akumulacijom terigenih naslaga iznad detritusnog dna. Sediment je vrlo muljeviti pijesak ili pjeskoviti mulj, bogat ostacima školjki (EUNIS baza podataka). To je izuzetno stanište i ima sljedeće karakteristike: srednju ranjivost, nisku vrijednost nasljeđa, vrlo široka rasprostranjenost, nisku estetsku vrijednost, visoku ekonomsku vrijednost. Ovo stanište pokriva 100% 5-2 zone istraživanja.

- Facije sa *Ophiotrix quinquemaculata*. Stanište biocenoze muljevitih detritnih dna, karakteriše ga visoka prisutnost zvijezde *Ophiotrix quinquemaculata* (EUIS baza podataka). To je stanište sa sljedećim karakteristikama: srednja ranjivost, niska vrijednost nasljeđa, vrlo raštrkana rasprostranjenost, niska estetska vrijednost, niska ekonomska vrijednost.

- Facije mekog blata sa *Funiculina quadrangularis* i *Aporrhais serrasianus*. To je stanište prisutno u gornjem dijelu kontinentalne padine, karakterizirano pješčanim muljem (EUNIS baza podataka). To je prioritarno stanište i ima sljedeće karakteristike: visoka ranjivost, srednja vrijednost nasljeđa, vrlo široka rasprostranjenost, srednja estetska vrijednost, visoka ekonomska vrijednost.

Izvještaj o stanju morskih staništa zasniva se na ROV video zapisima i podacima iz uzoraka bentosa. ROV video pokazuje da dominantnu podlogu čini fini sediment, dok se samo u rijetkim malim područjima može uočiti grubi sediment. Bez detaljne analize granulacije nije moguće odrediti veličinu frakcije. Kao što je opisano u studiji nultog stanja, dominira biocenoza muljevito detritnog dna. Područje istraživanja karakteriše siromašna epifauna. Na ROV video zapisu zabilježene su male i velike vrste riba, školjke mrtvih člankonožaca i mekušaca kao i Cnidria *Andresia parthenopea*. Veliki dio istraženog područja bio je pod antropogenim uticajem, što je značilo da neke vrste koje su zabilježene tokom izrade studije nultog stanja u studiji poslije operacija bušenja nisu bile vidljive.

Monitoring aktivnosti ribarstva

Ukupno 23 uzorka iz 5 vrsta ribolovnih alata prikupljena su sa 15 plovila (uključujući jedno plovilo za sportsko-rekreativni ribolov) za monitoring nakon aktivnosti bušenja 2021. godine. Tokom perioda istraživanja u bloku 4, 5, 9 i 10 i njihovoj blizini ulovljeno je 1573,42 kg ribe i drugih morskih organizama i iskrcano u ribarske luke Bar, Budva i Ulcinj korišćenjem različitih vrsta ribolovnih alata: pridnene povlačne mreže kočice, jednostruke mreže stajačice, trostruke mreže stajačice, parangala kao i plivarice.

Od 1573,42 kg ribe i drugih morskih organizama iskrcano je 1266,39 kg (ili 80,5%), a odbačeno 307,21 kg (ili 19,5%). Najveći dio podataka potekao je iz ulova pridnenih povlačnih mreža kočica (1073,3 kg ili 68,22% ukupnog ulova), tradicionalno najznačajnijeg segmenta crnogorske ribarske flote, kao i iz mreža plivarica (380 kg ili 24,15%). Mreže stajačice, koje ovdje predstavljaju kategoriju koja uključuje i jednostruke i trostruke mreže

stajačice (koje se koriste isključivo kao fiksirane mreže), bile su zastupljene sa 7,45% (117,28 kg), a parangali sa 0,18% (2,84 kg).

Dominantna vrsta u iskrcaju pridnene mreže koče po broju je bila kozica (*Parapenaeus longirostris*), sa 68,6% ulova, zatim barbun (*Mullus barbatus*) (11,85%) i oslić (*Merluccius merluccius*) (8,28%) . Po težini je dominantna vrsta bila oslić (26,3% ili 202,1 kg), druga vrsta je kozica (14,2% ili 109,25 kg), a na trećem mjestu barbun (11,3% ili 86,43 kg). Ove tri vrste su činile 88,1% ukupnog iskrcaja pridnene mreže koče po broju, odnosno 51,8%, i tradicionalno se smatraju najznačajnijim vrstama u crnogorskom ribarstvu.

U ulovu plivarice najdominantnija vrsta po broju bila je sardela (*Sardina pilchardus*) sa 91,5% po broju i 52,6% po masi. Šnjur i Atlantska skuša (*Trachurus trachurus* i *Scomber scombrus*) imaju isti udio po težini (23,68%) kao i po broju (5% odnosno 3,4%).

Cipol (*Mugil cephalus*) sa 40,6% po broju i 48,1% po masi je vrsta koja je dominirala u iskrcaju mreža stajačica, zatim *Diplodus sargus* po broju sa 6,28% i *Mustelus punctulatus* po težini sa 10,5%. Sarag (*Diplodus sargus*) je bio dominantna vrsta u iskrcaju parangala po broju (75%) i po težini (70,4%).

Glavni cilj ovog monitoringa bio je procijeniti sastav i količine ulova, prikupiti podatke o težini ulova po vrstama, kao i CPUE različitih ribolovnih alata koji se koriste u ovom monitoringu na području istraživanja. Isti monitoring (sa istom metodologijom i na istom području istraživanja, ali u različitom periodu godine) obavljen je u OEBS monitoringu u avgustu-septembru 2018. u cilju poređenja dobijenih podataka i otkrivanja potencijalnih promjena (ako ih ima) u ulovima i brojnosti vrsta kao posljedica seizmičkih i aktivnosti bušenja. Ukupan ulov pridnene povlačne mreže koče u 2018. godini iznosio je 1592,33 kg, dok je u 2021. godini iznosio 1073,3 kg, smanjen za 519,03 kg. Iskrcaj u 2021. smanjen je za 451,66 kg u odnosu na 2018. (1218,96 kg u 2018., a 767,3 kg u 2021.), dok je odbačeni dio ulova smanjen za 67,37 kg (373,37 kg u 2018., a 3021 kg u 2018.). Uočena je značajna statistička razlika između ulova i iskrcaja za sve ribolovne alate zajedno, ulov i iskrcaj pridnene mreže koče i parangala tokom istraživanja 2021. u odnosu na istraživanje iz 2018. godine, koja se mora smatrati znakom upozorenja da su se dogodile neke promjene u strukturi populacija riba i drugih morskih organizama u tom području. Glavni uzroci ovih promjena u ulovu mogu biti seizmičke aktivnosti i aktivnosti bušenja koje su sprovedene u periodu 2019-2021 na ovom području, ali to se ne može sa sigurnošću tvrditi jer je poređenje postseizmičkog monitoringa 2019. i OEBS-a 2018. pokazalo da nije bilo statističke razlike između ulova, iskrcaja ili odbačenog dijela ulova kod svih uzorkovanih ribolovnih alata, osim parangala (Pešić i dr., 2019.). Razlog za promjene u istraživanju iz 2021. godine u odnosu na 2018. godinu mogao bi se pronaći u periodu istraživanja, što znači da su u 2018. i 2019. godini istraživanja obavljena tokom ljetnjih mjeseci (avgust i septembar), dok je u 2021. godini istraživanje sprovedeno u jesen-zimskom periodu (25.09. - 23.12). Promjene perioda istraživanja rezultirale su i promjenom uzorkovanja parangala, budući da tokom uzorkovanja 2021. godine u uzorcima nije bilo plutajućih parangala jer se ribari ovim ribolovnim alatom koriste samo

u ljetnim mjesecima. Više od polovine uzorkovanih plovila sa povlačnom mrežom kočom uzorkovano je u drugoj polovini decembra zbog loših vremenskih uslova prethodnih mjeseci, kada ribari nijesu bili u mogućnosti da rade. Sastav i težina ulova se mijenjaju tokom godine u zavisnosti od sezone, temperature vode i drugih fizičko-hemijskih parametara, tako da promjena perioda uzorkovanja može rezultirati značajnim promjenama u sastavu i količini ulova. Kako bi se dobili tačniji i precizniji podaci, te utvrdio glavni razlog značajne statističke razlike između ulova i iskrcaja uočenih tokom istraživanja 2021. u odnosu na istraživanje 2018. godine, isti monitoring bi trebalo ponavljati tokom 5 godina, ali u istom periodu godine kao OEBS monitoring (avgust i septembar).